

BELEIDSKADER DUURZAAMHEID

Duurzaam Door

Drents
Overijsselse
Delta

uw waterschap

Inhoudsopgave

1. Aanleiding	3
1.1 Actualisatie en context	3
1.2 Doel van het beleidskader	3
1.3 Noodzaak van de transitie	3
1.4 Kansen voor het waterschap	3
2. Ambitie programma Duurzaamheid	4
2.1 Aansluiting Watervisie en Waterbeheerprogramma	4
2.2 Doelstellingen programma Duurzaamheid	5
3. Strategische lenzen	7
3.1 Samenwerken als systeempartner	7
3.2 Kennis en innovatie als motor	8
3.3 Bedrijfscontinuïteit en strategische afwegingen	9
3.4 Denken in functies als kompas	10
4. Pijlers	11
4.1 Klimaatneutraliteit	11
4.1.1 Emissiebronnen	11
4.1.2 Startpunt en doelstelling 2030	12
4.1.3 Emissies uit de waterketen	13
4.1.4 Brandstof en elektrificatie	13
4.1.5 Relatie energie en broeikasgassen	13
4.1.6 Emissies uit inkoop en opdrachtgeverschap	13
4.1.7 Veenweide en oppervlaktewater	14
4.1.8 Compensatiemaatregelen	14
Bestuurlijke uitgangspunten klimaatneutraliteit	15
4.2 Circulariteit	16
4.2.1 Onze rol als waterschap	16
4.2.2 Verminderen en langer gebruiken	17
4.2.3 Substitutie	18
4.2.4 Hoogwaardige verwerking	18
4.2.5 Terugwinnen van grondstoffen	18
4.2.6 Water als grondstof	18
4.2.7 Databeheer	18
Bestuurlijke uitgangspunten circulariteit	19
5. Aanpak	20
5.1 Middelen	20
5.1.1 Maatschappelijke kosten	20
5.1.2 Waardecreatie	20
5.1.3 Tempo	21
5.2 Monitoring en evaluatie	22
5.2.1 Monitoring voortgang	22
5.2.2 Evaluatietermijn van programma Duurzaamheid	22
5.2.3 Externe verantwoording	22
Bestuurlijke uitgangspunten bij de aanpak van het programma Duurzaamheid	23

1. Aanleiding

1.1 Actualisatie en context

Het voorliggende beleidskader is een actualisatie van het beleidskader DuurzaamDoen dat in 2022 is vastgesteld. In dit beleidskader zijn nieuwe inzichten, ervaringen en maatschappelijke ontwikkelingen verwerkt, zodat het waterschap de komende jaren de juiste koers houdt met betrekking tot het verduurzamen van WODelta. De actualisatie betekent geen versnelling of vertraging van de ambities. Het gaat uitsluitend om het verwerken van nieuwe inzichten en ontwikkelingen.

In overleg met het Dagelijks Bestuur is besloten om de pijler energie niet meer op te nemen in dit beleidskader, omdat de energietransitie inmiddels beleidsvolwassen is en verder wordt vormgegeven via een afzonderlijke strategische agenda.

1.2 Doel van het beleidskader

Het beleidskader Duurzaamheid biedt een strategische richting voor het waterschap in zijn verduurzamingsopgave. Het kader is bedoeld als hulpmiddel voor het Algemeen Bestuur om op hoofdlijnen koers te bepalen. Het beleidskader ondersteunt het bestuur bij het vormgeven van duurzaamheidsbeleid, door inhoudelijke en maatschappelijke afwegingen zichtbaar te maken. Daarbij functioneert het als bovenliggend kader voor het uitwerkingskader Duurzaamheid (vaststelling door Dagelijks Bestuur) en operationele plannen (vaststelling Directieteam) binnen het waterschap. Daarnaast wordt met deze actualisatie ook ingezet op een meer uniforme aanpak van beleidsontwikkeling.

1.3 Noodzaak van de transitie

De noodzaak om te verduurzamen is groter dan ooit. Klimaatverandering, toenemende grondstoffenschaarste en maatschappelijke verwachtingen vragen om fundamentele aanpassingen in de processen, besluitvorming en houding van het waterschap. Duurzaamheid is geen aanvullende taak meer, maar een essentiële voorwaarde voor het toekomstbestendig uitvoeren van onze kerntaken.

Als waterschap merken we direct de invloed van klimaatverandering op ons werk, zoals meer extreme neerslag en langere droge perioden. Tegelijkertijd dragen we in onze taakuitvoering zelf ook bij aan klimaatverandering door de uitstoot van broeikasgassen. Daarom is een verandering in onze manier van werken nodig. We kunnen ons niet alleen baseren op wettelijke verplichtingen, maar moeten ook proactief en adaptief inspelen op deze ontwikkelingen. Daarnaast zijn wij afhankelijk van grondstoffen, zoals hulpstoffen in het zuiveringsproces en bouwmaterialen voor onze assets. De beschikbaarheid hiervan staat door uitputting van en geopolitieke ontwikkelingen steeds meer onder druk. Dit onderstreept de noodzaak om onze afhankelijkheid te verkleinen en toekomstbestendigheid te vergroten.

1.4 Kansen voor het waterschap

Duurzaamheid biedt het waterschap strategische kansen om zijn positie te versterken in een wereld waar schaarste en (on)afhankelijkheid steeds crucialer worden. Door nu in te zetten op verduurzaming verstevigen we onze continuïteit en wendbaarheid. Het ontwikkelen van circulaire werkwijzen en emissiearme processen verkleint de afhankelijkheid van schaarse grondstoffen en vervuilende energiebronnen. Dit is essentieel in het licht van geopolitieke ontwikkelingen en wereldwijde leveringszekerheid. Tegelijkertijd is verduurzaming de sleutel naar structurele kostenbeheersing en het behouden van handelingsperspectief op de lange termijn.

2.

Ambitie programma Duurzaamheid

2.1 Aansluiting Watervisie en Waterbeheerprogramma

De ambitie van het programma Duurzaamheid is een doorgeleide van de Watervisie 2030 "Meer dan Water" en het Waterbeheerprogramma 2022-2027 (WBP). Binnen deze kaders zijn klimaatneutraliteit en circulariteit gepositioneerd als strategische doelstellingen voor 2030, met als eindperspectief een volledig klimaatneutraal en circulair waterschap in 2050. Het programma Duurzaamheid geeft uitvoering aan deze langetermijndoelen en integreert ze met de kerntaken van WDODelta, onder meer via een uitvoeringskader en een uitvoeringsplan. Daarnaast worden actuele beleidsontwikkelingen meegenomen in de strategische duiding (zie onderstaand kader voor een overzicht van relevante EU- en landelijke wetgeving).

Relevante beleidsontwikkelingen voor het programma Duurzaamheid

In het strategisch Beleidskader Duurzaamheid zijn verschillende actuele beleidsontwikkelingen verwerkt die richting geven aan de duurzaamheidsopgave van het waterschap.

Dit betreft onder meer:

- ↳ **Klimaatakkoord van Parijs:** Internationaal verdrag dat de opwarming van de aarde moet beperken tot ruim onder 2°C, met inspanningen om de stijging tot 1,5°C te beperken. Dit vormt de mondiale basis voor nationaal en regionaal klimaatbeleid.
- ↳ **EU Green Deal:** Europese routekaart voor duurzame economische groei, met focus op klimaatneutraliteit in 2050.
- ↳ **Nederlands Klimaatakkoord:** Nationale uitwerking van het Klimaatakkoord van Parijs, met afspraken per sector om de uitstoot van broeikasgassen in 2030 met 49% te verminderen ten opzichte van 1990. Geeft richting aan de klimaatopgave van overheden en maatschappelijke partners.
- ↳ **Nederlandse Klimaatwet:** met het doel 55% reductie van broeikasgassen in 2030.
- ↳ **Grondstoffenakkoord:** Nationale afspraken over de transitie naar een circulaire economie
- ↳ **Nationaal Programma Circulaire Economie (NPCE):** Het nationale beleidskader voor de transitie naar een circulaire economie. In de uitvoeringsagenda 2023–2030 zijn concrete doelstellingen opgenomen voor het reduceren van grondstofgebruik en sluiten van product- en materiaalketens. Dit biedt richting voor het waterschap in het hergebruik van water, het terugwinnen van grondstoffen en circulair assetmanagement.

Deze beleidskaders vormen de context waarin WDODelta haar strategische keuzes maakt en geven richting aan concrete ambities en (externe) rapportageverplichtingen.

Het realiseren van onze ambities vereist dat het bestuur de komende jaren strategische keuzes maakt die bijdragen aan het duurzamer vervullen van onze kerntaken. Gezien het langetermijnkarakter van deze opgaven is er sprake van onzekerheden, zowel binnen als buiten het waterschap. Door het opstellen van dit beleidskader worden deze complexe vraagstukken op een stapsgewijze en realistische wijze benaderd. De focus ligt op het realiseren van de doelen voor 2030, met het besef dat deze doelstellingen een essentiële voorbereiding vormen voor de periode tot 2050.

2.

2.2 Doelstellingen programma Duurzaamheid

Onze strategische doelstellingen vormen de stabiele koers voor het langetermijnbeleid van het waterschap. De strategie om deze doelen te realiseren is adaptief: we spelen flexibel in op nieuwe kennis, innovaties en maatschappelijke ontwikkelingen. Daarbij ligt de nadruk op structurele vermindering van milieubelasting en het vergroten van onze wendbaarheid in tijden van onzekerheid. Het eindperspectief is een klimaatneutraal en circulair waterschap in 2050.

STRATEGISCHE DOELEN

H-K. Wij dragen bij aan een duurzame toekomst

OPERATIONELE DOELEN

H1 WDDO streeft ernaar in 2025 energieneutraal te zijn, door evenveel elektriciteit duurzaam op te wekken als te verbruiken

H2 WDDO streeft ernaar bij de taakuitvoering in 2030 tenminste 49% broeikasgas reductie te bereiken t.o.v. 1990

H3 WDDO draagt in de regionale energietransitie bij aan de eigen organisatie-doelstellingen en aan de transitiedoelen in de regio

H4 In 2030 is er samen met gebiedspartners minder CO₂ emissie bereikt in veenweidegebied N-W Overijssel door de maaiveldvaling te beperken met waterhuishoudkundige maatregelen

J1 WDDO streeft ernaar in 2030 50 % minder primaire grondstoffen te gebruiken t.o.v. 2019

J2 WDDO werkt aan minder restafval in de bedrijfsvoering en bij vervanging van assets, en bestemt afvalstromen (o.m. maaisel, bagger) zoveel mogelijk voor nuttig hergebruik en hoogwaardige recycling

J3 WDDO wint waar mogelijk meer grondstoffen uit afvalwater en regelt de afzet ervan

Deze doelstellingen vormen het inhoudelijke kader voor het integreren van duurzaamheid in alle (primaire) processen, met aandacht voor betaalbaarheid, maatschappelijke kosten en waarden, systeemdruk en bestuurlijke wendbaarheid. Tussenstappen in 2030 en 2040 fungeren als meetpunten in het transitieproces. Dit kader geeft verder richting aan de doelstellingen:

- ↳ **H2 (broeikasgasreductie),**
- ↳ **H4 (uitstoot in veenweidegebied),**
- ↳ **J1 (minder primair grondstoffengebruik),**
- ↳ **J2 (hergebruik en hoogwaardige recycling) en**
- ↳ **J3 (grondstofwinning).**

De doelstellingen H1 (energieneutraal) en H3 (regionale energietransitie) worden verder uitgewerkt via het beleidstraject 'Energieagenda'.

2.

Klimaatneutraliteit is bereikt als de uitstoot van broeikasgassen per saldo nul is, waardoor deze geen bijdrage meer levert aan het verhogen van de concentratie van broeikasgassen in de atmosfeer (klimaatverandering). Dit kan worden bereikt door een combinatie van het reduceren van de uitstoot van broeikasgassen en compenserende maatregelen die broeikasgassen afvangen en opslaan.

Broeikasgassen, waaronder CO₂, lachgas en methaan, worden uitgedrukt in CO₂-equivalenten. Waar in dit beleidskader 'CO₂' wordt genoemd, worden 'CO₂-equivalenten' bedoeld.

- ↳ **Lachgas (N₂O)** is een krachtig broeikasgas met een opwarmingsvermogen dat ruim 270 keer sterker is dan CO₂. Binnen de klimaatopgave van het waterschap vormt lachgas één van de grootste emissiecomponenten, met name afkomstig uit de afvalwaterzuivering. Voor WDO Delta is het terugdringen van deze uitstoot dan ook van groot strategisch belang.
- ↳ **Methaan** is een broeikasgas met een opwerkingsvermogen dat zo'n 27 keer sterker is dan CO₂ (over een periode van 100 jaar) en komt onder andere vrij bij de vergisting van slib en andere organische processen binnen de afvalwaterzuivering.

Van circulariteit wordt gesproken als het gebruik van grondstoffen binnen planetaire grenzen blijft. Dit wil zeggen dat het tempo van uitputting en aanvulling van de gebruikte grondstoffen in balans is. Dit kan worden bereikt door een combinatie van verschillende strategieën, zoals het verminderen van het gebruik van grondstoffen, het langer gebruiken van producten en materialen, het gebruiken van gerecyclede en hernieuwbare grondstoffen en het terugwinnen en hoogwaardig bestemmen van vrijkomende materialen uit afval(water). Circulariteit vermindert niet alleen de afhankelijkheid van schaarse en kostbare grondstoffen, maar draagt ook bij aan het verminderen van de ecologische voetafdruk (maatschappelijke kosten), waaronder de uitstoot van broeikasgassen.

3.

Strategische lenzen

Het waterschap staat voor complexe en samenhangende opgaven op het gebied van klimaatneutraliteit en circulariteit. Deze opgaven vragen om meer dan technologische of projectmatige oplossingen. Het vereist een fundamentele transitie in denken en doen. De noodzaak tot deze transitie komt niet alleen voort uit inhoudelijke opgaven zoals klimaatneutraliteit en circulariteit, maar geldt ook voor andere opgaven (bijvoorbeeld waterkwaliteit en informatieveiligheid) binnen het waterschap. Overal zien we dat vergelijkbare veranderingen in houding, cultuur en vaardigheden nodig zijn. Deze organisatieontwikkeling wordt daarom breder dan alleen in het programma Duurzaamheid opgepakt. Verder bouwend op deze bredere organisatorische transitie wordt via vier strategische lenzen invulling gegeven aan de specifieke opgaven van het programma Duurzaamheid.

- ↳ **Samenwerken als systeempartner**
- ↳ **Kennis en innovatie als motor**
- ↳ **Bedrijfscontinuïteit en strategische afwegingen**
- ↳ **Denken vanuit functies als kompas**

Deze lenzen helpen om de inhoudelijke opgaven rond klimaatneutraliteit en circulariteit integraal te benaderen en bieden richting aan de keuzes en ontwikkelstappen die daarvoor nodig zijn.

Waar in andere beleidskaders, zoals het Strategisch Kader Waterketen, wordt gewerkt met handelingsperspectieven en leidende principes, is in dit beleidskader bewust gekozen voor strategische lenzen. Deze keuze past bij het karakter van deze actualisatie. Het is een verdieping en actualisatie binnen een bestaand kader, die richting geeft op strategisch niveau.

Wat bedoelen we met een strategische lens?

Een strategische lens is een 'bril' die we opzetten bij het werken aan een klimaatneutraal en circulair waterschap. De lenzen helpen ons om de transitie slim aan te pakken, en de complexe opgaven niet geïsoleerd te benaderen. De lenzen dragen bij aan het ontwikkelen van handelingsperspectief en geven 'kleur' aan de manier waarop we zaken aanpakken: als onderdeel van een systeem, met oog voor ontwikkelingen en continuïteit op lange termijn, denkend vanuit de taak die ons te doen staat.

3.1 Samenwerken als systeempartner

Het realiseren van de doelen rond klimaatneutraliteit en circulariteit kan het waterschap niet alleen. Deze opgaven raken aan brede maatschappelijke transitie op het gebied van klimaat, beschikbaarheid van grondstoffen, energie en een gezonde leefomgeving. Samenwerking is daarom een onmisbare bouwsteen van het programma Duurzaamheid. Het betekent niet alleen het uitvoeren van gezamenlijke projecten, maar ook het delen van kennis, relevante data en innovaties met de buitenwereld die bijdragen aan een klimaatneutrale en circulaire wereld.

Door als systeempartner op te treden kan WDO Delta actief bijdragen aan het sluiten van kringlopen. Daarnaast is het mogelijk afvalstromen beter te benutten en emissiereductie efficiënt in te richten. Samenwerking met gemeenten, ketenpartners, kennisinstellingen, bedrijven en maatschappelijke organisaties versterkt bovendien het maatschappelijke draagvlak en vergroot de legitimiteit van onze keuzes.

3.

Deze gezamenlijke benadering maakt het mogelijk om praktijkervaring op te doen door pilots en experimenten. Dit is nodig om de toepassing van nieuwe technieken en duurzame oplossingen te versnellen. In deze ontwikkelingen wordt de markt gezien als leverancier én als mede-ontwikkelaar van de opgaven waar we in de context van het programma Duurzaamheid voor staan.

3.2 Kennis en innovatie als motor

Het realiseren van onze ambities op het gebied van klimaatneutraliteit en circulariteit vraagt om voortdurende vernieuwing. Innovatie is daarbij geen losstaand traject, maar een onmisbare motor binnen de opgave van het programma Duurzaamheid. Het behalen van onze langetermijndoelen vraagt om voortdurende technologische en organisatorische vernieuwing en is mede afhankelijk van de ontwikkeling en betaalbaarheid van bestaande en nieuwe technologieën.

Deze vernieuwing krijgt binnen het programma Duurzaamheid concreet gestalte door het uitvoeren van pilots en versnellen van innovaties, die nodig zijn om de transities te versnellen. Daarnaast vergroten we middels innovatie de strategische wendbaarheid van de organisatie. Niet alles hoeft daarbij in één keer perfect; juist het durven zetten van de eerste stap, ook al is deze klein, kan grote impact hebben. Pilots vormen de brug tussen ambitie en uitvoerbare praktijk. Binnen het programma Duurzaamheid worden pilots daarom gebruikt om nieuwe technieken, werkwijzen en samenwerkingen te verkennen. Bijvoorbeeld bij lachgasreductie of het hoogwaardig inzetten van afvalstromen. We starten klein, evalueren en schalen op wat werkt. Wat niet werkt, durven we ook te stoppen. Zo groeit het handelingsrepertoire en ontstaat inzicht in wat echt bijdraagt aan het verduurzamen van het waterschap.

Om innovaties effectief te benutten en om werkelijk te leren van pilots is structureel databeheer essentieel. Dit betekent dat data continu wordt verzameld, beheerd en geanalyseerd. Alleen zo kan voorafgaand aan een pilot een inschatting worden gemaakt van de te behalen effecten en kan tijdens en na afloop worden vastgesteld of de beoogde resultaten ook daadwerkelijk gerealiseerd zijn. Door databeheer als integraal onderdeel van kennisontwikkeling te zien, vergroten we ons vermogen om op feiten te sturen, de juiste lessen te trekken en onze transities op een onderbouwde manier te versnellen.

De opgedane kennis uit pilots wordt daarnaast actief gedeeld binnen en buiten de organisatie, in lijn met onze positie als systeempartner. Deze nieuwe kennis is namelijk essentieel om broeikasgasemissies te verminderen en grondstofkringlopen te sluiten. WODelta ontwikkelt en benut kennis via thematisch onderzoeken door kennis te delen met ketenpartners en marktpartijen. Ook internationale ontwikkelingen worden gevolgd en vertaald naar de regionale en lokale context.

3.

3.3 Bedrijfscontinuïteit en strategische afwegingen

Om onze kerntaken ook op lange termijn te kunnen blijven uitvoeren, is het noodzakelijk om strategische afwegingen te maken die niet alleen financiële effecten op de korte termijn meewegen, maar ook milieu-impact en risico's voor toekomstige generaties mee te rekenen. Door duurzaamheid te verbinden aan het langetermijnperspectief, voorkomen we afwenteling van kosten en schade en versterken we onze wendbaarheid bij externe veranderingen van wetgeving en de markt.

Deze afwegingen worden op twee niveaus gemaakt. Enerzijds kijken we vanuit onze eigen bedrijfsvoering 'van binnen naar buiten': hoe kunnen we onze onafhankelijkheid versterken en kwetsbaarheden in ketens beperken zonder onnodige kosten te maken? Dit betekent onder andere dat we continu balanceren tussen zelf investeren in middelen en infrastructuur of juist samenwerken met anderen. Zelfvoorzienendheid kan bijdragen aan robuustheid, maar vraagt vaak hogere initiële investeringen.

Anderzijds richten we ons op het bredere maatschappelijke effect van ons handelen 'van buiten naar binnen'. Een waardegedreven houding helpt om keuzes te maken die passen bij de rol van het waterschap als publieke organisatie. Deze benadering betekent dat het waterschap bij elke investering en beleidskeuze kijkt naar de volledige levenscyclus van assets en processen. We sturen op brede (financiële) effecten op lange termijn en werken zo aan de toekomstbestendigheid van onze kerntaken.

Duurzaam opdrachtgeverschap, een aanpak geschetst door de Unie van Waterschappen, is hierin een belangrijk sturingsprincipe. Het betekent dat we in alle opdrachten, zowel intern als extern, actief toetsen en sturen op maatschappelijke impact en toekomstbestendigheid.

3.

KCAO – Klimaatneutraal Circulair Assetmanagement en Opdrachtgeverschap

Het KCAO is een instrument dat waterschappen ondersteunt om zowel in assetmanagement als in hun rol als opdrachtgever systematisch klimaat- en circulaire doelen mee te nemen in de voorbereiding en afweging van projecten middels te kiezen ambitieniveau's die op haalbaarheid getest zijn. KCAO wordt gefaciliteerd door de Unie van Waterschappen; de gestelde ambities en uitwerking zijn gemaakt door werkgroepen van waterschappers.

Voor WDO Delta vormt KCAO een hulpmiddel. Enerzijds om de ambities duidelijk doorvertaling te geven in de werkzaamheden, anderzijds om de uitvoering helderheid te geven over mogelijkheden en verwachtingen. Een mooie bijkomstigheid is dat de waterschappen op deze wijze 'voorspelbaarder' worden voor haar partners in de bouwsector. Hier komt ook het samenwerken als systeempartners naar voren.

3.4 Denken in functies als kompas

De benodigde transitie vormen de basis voor een andere manier van organiseren en sturen binnen het waterschap. De bijbehorende stap in deze ontwikkeling is het denken vanuit functies in plaats van in vaste vormen of traditionele objecten (assets). Dit betekent dat we beheer, onderhoud en investeringen organiseren op basis van de functie die moet worden vervuld. Vervolgens wordt gekeken naar de beste manier om die functie uit te voeren in het licht van de bijdragen aan de doelen die wij stellen. Indien nodig is dat met een asset.

Het gedachtegoed van assetmanagement vormt hiervoor het uitgangspunt. Dit speelt al een centrale rol in het waterschap. In dit gedachtegoed worden prestaties, kosten en risico's van een asset integraal afgewogen over de gehele levensduur. Door te sturen op functie in plaats van vorm, ontstaat ruimte om flexibeler in te spelen op technologische innovaties en veranderende (maatschappelijke) eisen.

Voor het programma Duurzaamheid betekent het denken in functies dat we gericht kunnen kiezen voor oplossingen die de grootste bijdrage leveren aan het reduceren van emissies en het sluiten van grondstofkringlopen. In plaats van standaardoplossingen wordt steeds opnieuw gekeken en afgewogen: "Wat is de functie die we willen vervullen? En hoe kunnen we die het meest duurzaam realiseren?"

Niet, minder of elders in het proces handelen kan helpen om uitstoot en grondstofgebruik te vermijden of verminderen. Waar vanuit de gebaande paden, waarin de asset vaak centraal staat, renoveren of bouwen een logische stap lijkt, opent het denken in functies of assets juist een breder palet aan mogelijkheden. Door te vertrekken vanuit de functie, de te vervullen taak, ontstaat ruimte om alternatieven te verkennen die efficiënter en toekomstbestendiger zijn.

Een datagedreven benadering is hierbij onmisbaar. Het denken in functies vraagt om continue monitoring en analyse van prestaties, emissies en grondstofstromen. Alleen wanneer data systematisch wordt verzameld en beheerd, kan het waterschap inzichtelijk maken of de gekozen functionele oplossingen daadwerkelijk bijdragen aan de gestelde duurzaamheidsdoelen.

Een belangrijke stap hierbij is het expliciet opnemen van duurzaamheidsambities in de functionele eisen en de bijbehorende prestatie-eisen aan systemen, projecten en activiteiten. Dit geeft helderheid binnen de organisatie, maakt duurzaamheid onderdeel van het reguliere werk en versterkt de verankering hiervan in de dagelijkse praktijk.

4.

Pijlers

Dit hoofdstuk beschrijft de twee pijlers waarop de duurzaamheidsopgave van het waterschap rust: klimaatneutraliteit en circulariteit. Per pijler worden de opgave, het handelingsperspectief en de strategische uitgangspunten uiteengezet. De concretisering van maatregelen, prioriteiten en investeringskeuzes volgt in het uitwerkingskader en het daaruit voortvloeiende meerjarig uitvoeringsplan.

In eerdere versies van dit kader werd ook een afzonderlijke pijler 'energie' onderscheiden. Aangezien het waterschap op dit thema inmiddels verder gevorderd is in de transitie dan bij klimaatneutraliteit en circulariteit, is in augustus 2024 besloten tot de oprichting van een Energiebeheerorganisatie (EBO). Vanuit deze interne organisatie wordt een separate (strategische) agenda opgesteld en uitgevoerd. Deze agenda is een verbreding van de invalshoek die eerder in dit kader was opgenomen met explicietere aandacht voor uitdagingen rondom beschikbaarheid, betaalbaarheid en betrouwbaarheid.

4.1 Klimaatneutraliteit

Om in 2050 klimaatneutraal te zijn is een helder reductiepad nodig. Daarbij sluiten we aan bij de doelen uit het Waterbeheerprogramma (zie figuur 1) en de Watervisie 2030 'Meer dan Water'. Het vraagt om inzicht in de huidige uitstoot en om strategieën die passen bij de aard en beïnvloedbaarheid van de emissies. Zo ontstaat duidelijkheid over waar actief kan worden gestuurd en waar tijdelijke acceptatie van resterende emissies nodig kan zijn.

OPERATIONELE WBP DOELEN

H² WDOD bereikt in 2030 tenminste 49% broeikasgasreductie t.o.v. 1990*.

H⁴ In 2030 is samen met gebiedspartners minder CO₂-emissie bereikt in het veenweidegebied N-W Overijssel door de maaiveldvaling te beperken met waterhuishoudkundige maatregelen.

Figuur 1: Het landelijk referentiejaar in het klimaatakkoord is 1990. Voor waterschappen bestaat dit emissiebeeld van 1990 niet, om deze praktische reden hanteren we referentiejaar 2018.

4.1.1 Emissiebronnen

Binnen de werkstroom klimaatneutraliteit wordt onderscheid gemaakt tussen drie typen emissies:

- 1. Procesemissies:** deze komen voort uit zuiveringsprocessen van het waterschap, zoals methaan- en lachgasemissies bij rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's) en bij de verwerking van zuiveringsslib.
- 2. Emissies uit brandstof- en energieverbruik:** deze zijn gerelateerd aan het energieverbruik van installaties en gebouwen, evenals aan ondersteunende processen zoals transport, materieelgebruik en gebiedsbeheer.
- 3. Emissies uit inkoop en opdrachtgeverschap:** dit zijn emissies die optreden bij bouw- of renovatieprojecten. In de basis zijn dit emissies door inzet van bouw materieel en emissies gerelateerd aan de toegepaste materialen.

Dit onderscheid is van belang, omdat de type emissies zich lastig laten vergelijken en ook per type emissie een ander handelingsperspectief voorhanden is. Voor projectgebonden emissies hebben we directe sturingsmogelijkheden: als opdrachtgever kunnen we emissiearme keuzes ten aanzien van materiaal en materieelinzet voorschrijven.

4.

Bij procesemissies en emissies uit brandstof- en energieverbruik ligt directe sturing soms minder voor de hand en is vooral structurele reductie of procesaanpassing nodig, waarbij nog niet alle alternatieven ontwikkeld zijn.

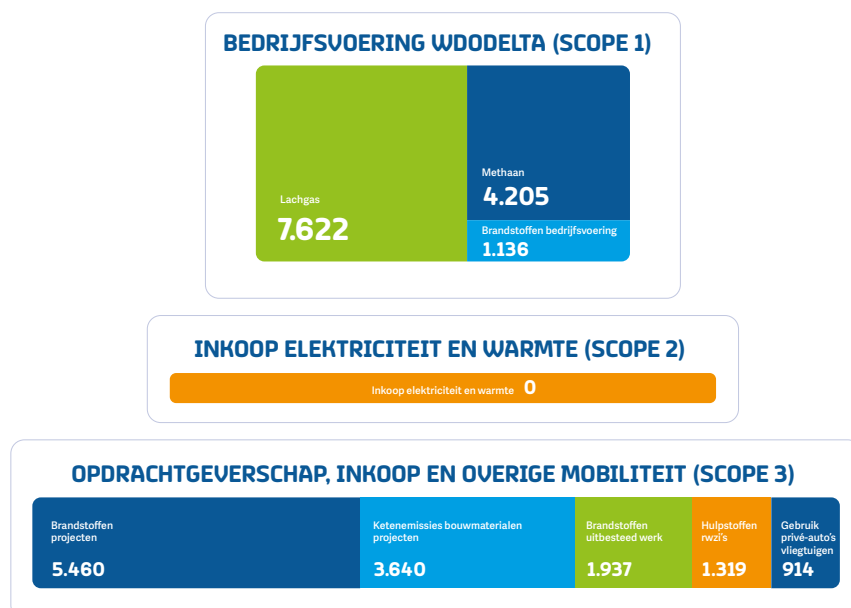
In het uitwerkingskader Duurzaamheid wordt dieper ingegaan op de specifieke emissiebronnen per emissietype.

4.1.2 Startpunt en doelstelling 2030

Doelstelling H2 betreft een reductiedoelstelling ten opzichte van een startpunt. In het klimaatakkoord is als landelijk referentiejaar 1990 aangehouden. Voor het waterschap bestaat dit beeld van broeikasgasemissies in 1990 niet. Daarom wordt om praktische redenen 2018 aangehouden. Door middel van een nulmeting in 2021 (Startdocument Routekaart: 'Op weg naar een klimaatneutraal en circulair WDOdelta') is dit eenduidige startpunt in beeld gebracht, om de voortgang ten opzichte van de doelstelling te kunnen kwantificeren.

Vanwege voortschrijdend inzicht is het startpunt (in CO₂-eq) in dit beleidskader op twee thema's bijgesteld ten opzichte van de nulmeting. Als eerste zijn de procesemissies bij RWZI's naar boven bijgesteld vanwege een modelmatige aanpassing ten aanzien van lachgasemissie. Als tweede bijstelling worden de emissies gerelateerd aan bouw- en renovatieprojecten niet opgeteld bij de emissies die voortkomen uit het continue bedrijfsproces. De uitvoering van projecten (en bijbehorende emissies) kent een incidentele/onregelmatige verloop en is daarom niet te vergelijken met de continue emissies uit het bedrijfsproces van het waterschap. Het aantal projecten dat in een kalenderjaar is uitgevoerd kan immers per jaar verschillen.

Door deze bijstelling komt het startpunt ten aanzien van de doelstelling H2 uit op een emissie van 24.800 ton CO₂ in 2018 voor onze continue bedrijfsprocessen. Dit betekent dat we onszelf het doel stellen om in 2030 op zijn minst 12.150 ton CO₂-emissie (49%) in ons jaarlijks bedrijfsproces te hebben gereduceerd. Dit resulteert in een richtgetal van maximaal 12.650 ton CO₂-emissie op jaarbasis afkomstig van onze continue bedrijfsprocessen. Dezelfde reductiedoelstelling van 49% geldt ook voor de uitvoering van onze bouw- en renovatieprojecten. Deze emissies worden apart gemonitord en kennen daarnaast een overlap met onze circulariteitsdoelstellingen.

Figuur 2: omvang emissies WDOdelta in tonnen CO₂.

4.

4.1.3 Emissies uit de waterketen

De waterketen is verantwoordelijk voor een aanzienlijk deel van de broeikasgasuitstoot van het waterschap, met name door lachgas en methaan. Deze emissies vormen een complexe opgave omdat ze sterk samenhangen met ontwerpkeuzes en bedrijfsvoering en omdat handelingsperspectief nog beperkt beschikbaar is. WDODelta kiest daarom voor een koers waarin kennisopbouw, monitoring en samenwerking met partners centraal staan. Door actief deel te nemen aan landelijke trajecten en samen te werken met andere waterschappen vergroten we onze handelingsruimte en versnellen we de ontwikkeling van emissiearme technieken. Strategisch betekent dit dat we ons voorbereiden om beschikbare oplossingen zo snel mogelijk te kunnen toepassen en daarmee structureel bij te dragen aan de reductie van broeikasgassen uit de waterketen en onze bijdrage te leveren aan de reductiedoestellingen van Nederland.

4.1.4 Brandstof en elektrificatie

In het kader van duurzame bedrijfsvoering wordt ingezet op het terugdringen van emissies uit mobiliteit, materieel en ondersteunende voorzieningen. Dit omvat bijvoorbeeld de elektrificatie van het wagenpark en de warmtevoorziening van gebouwen, het gebruik van emissiearme werktuigen en vaartuigen en het verder verduurzamen van materialen, gereedschappen en andere bedrijfsmiddelen.

Waar mogelijk worden fossiele brandstoffen vervangen door waterstof, biobrandstoffen of elektrische alternatieven. De overstap naar duurzamer materieel wordt afgestemd op gebruiksprofielen, investeringscycli, de beschikbaarheid en werkbaarheid van de benodigde infrastructuur. Oftewel: vervangen wat aan vervanging nodig is, emissiearm waar mogelijk en ondersteunend aan een efficiënte en kwalitatieve uitvoering van werkzaamheden. Deze aanpak draagt bij aan een brede verduurzaming van de operationele kant van het waterschap en de zichtbaarheid van verduurzaming voor de medewerkers van het waterschap. Een deel van de voortgang op dit vlak wordt bovendien versterkt door de eisen die voortvloeien uit vergunningverlening rond stikstof.

4.1.5 Relatie energie en broeikasgassen

Het energiegebruik van het waterschap en de broeikasgasopgave zijn nauw met elkaar verweven. De manier waarop energie wordt opgewekt en verbruikt, is medebepalend voor de broeikasgasvoetafdruk van de organisatie. Tegelijkertijd vormt elektrificatie van processen en installaties een belangrijk handelingsperspectief om emissies uit het gebruik van fossiele brandstoffen te reduceren. De strategische energieagenda is niet alleen een instrument om emissies te verlagen, maar beïnvloedt ook de omvang en aard van de emissieopgave zelf.

Daarom geldt de energievoorziening van het waterschap als een randvoorwaarde voor het realiseren van klimaatneutraliteit. Tegelijk is het belangrijk te onderkennen dat het energieverbruik de komende jaren naar verwachting zal toenemen. Onder meer door klimaatverandering en intensiever assetgebruik. Deze opgave wordt integraal benaderd in de separate strategische energieagenda.

4.1.6 Emissies uit inkoop en opdrachtgeverschap

Een aanzienlijk deel van de emissies van WDODelta ontstaat indirect, via inkoop en opdrachtgeverschap. Het gaat om emissies uit bouw- en renovatieprojecten, de productie en inzet van bouwmaterialen, brandstofgebruik door materieel van opdrachtnemers en het gebruik van hulpstoffen op de zuiveringen. Juist hier beschikt WDODelta over directe sturingsmogelijkheden door de eisen en kaders die wij als opdrachtgever en inkoopende organisatie stellen.

4.

Dit houdt in dat WDODelta duurzaam opdrachtgeverschap als hefboom inzet om emissies in de keten te reduceren. We maken in aanbestedingen en contracten expliciet ruimte voor emissiearme materialen, circulaire ontwerpprincipes en het gebruik van emissiearm materieel. Daarbij zoeken we actief samenwerking met marktpartijen om innovatie en verduurzaming te versnellen. De waterschappen en marktpartijen werken via verschillende trajecten aan gezamenlijke ambitie en bepaling van tempo. Tegelijkertijd houden we rekening met de financiële en praktische haalbaarheid.

Zo bouwt WDODelta stapsgewijs aan een reductiestrategie die de invloed van inkoop en opdrachtgeverschap benut, passend bij een publieke organisatie.

4.1.7 Veenweide en oppervlaktewater

In veenweidegebieden worden de grondwaterstanden laag gehouden in verband met het gewenste grondgebruik. Veen oxideert hierdoor, waarbij CO₂ vrijkomt. Daarnaast komen ook emissies vrij door biologische processen in oppervlaktewateren. Voor emissies uit oppervlaktewater ligt de verantwoordelijkheid primair bij het waterschap.

De beleidsmatige en financiële verantwoordelijkheid voor de uitstoot uit veenweide bronnen ligt primair bij de provincies. We volgen als waterschap de kaders en processen die door de provincies worden vastgesteld en dragen actief bij vanuit onze rol als uitvoerings-, samenwerkings- en kennispartner.

4.1.8 Compensatiemaatregelen

Hoewel voorop staat dat het reduceren van broeikasgasemissies aan de bron de voorkeur heeft, zal klimaatneutraliteit niet met alleen bronaanpak kunnen worden bereikt. Voor emissies die niet of nauwelijks te reduceren zijn, verkent WDODelta daarom de toepassing van compensatiemaatregelen.

De koers van WDODelta is om compensatiemaatregelen primair te verbinden aan de eigen bedrijfsvoering, zoals het benutten van restwarmte of het toepassen van CO₂-afvang bij de groen gas installatie. Waar mogelijk draagt het waterschap daarnaast bij aan het binnen Nederland reduceren van emissies van derden, bijvoorbeeld door het beschikbaar stellen van restwarmte voor warmtenetten of grondstoffen die fossiele alternatieven vervangen.

Compensatie wordt alleen toegepast onder heldere voorwaarden en in samenhang met het primaire proces. Daarmee borgt WDODelta dat compensatiemaatregelen kostenefficiënt onderdeel vormen van de transitie naar klimaatneutraliteit in 2050.

4.

Bestuurlijke uitgangspunten klimaatneutraliteit

De bestuurlijke lijn ten aanzien van klimaatneutraliteit kent drie niveaus:

1. Toepassen waar handelingsperspectief beschikbaar is

Wanneer er handelingsperspectief beschikbaar is, volgt WDO Delta dit op. Dat betekent dat we emissiearme werkwijzen uitvragen bij partners en leveranciers en dat we onze eigen processen zo inrichten dat dit een vast onderdeel wordt van onze werkwijze. Voorbeelden zijn de elektrificatie van materieel of het emissiearm uitvoeren van werkzaamheden. Wanneer toepassing wel mogelijk is maar gepaard gaat met significante meerkosten, een grote impact op onze taakuitvoering of risico's voor ons imago, wordt dit expliciet via een bestuurlijk voorstel voorgelegd.

2. Onderzoek en pilots waar handelingsperspectief nog onvoldoende is

In situaties waarin nog geen werkbaar handelingsperspectief beschikbaar is, investeren we in onderzoek en pilots om helderheid te verschaffen.

Daarbij kijken we nadrukkelijk waar de grootste impact te behalen is:

- a. bij grote bronnen van uitstoot,
- b. bij grote onzekerheden in handelingsperspectief, of
- c. waar er veel behoefte ligt in het werkveld.

Een voorbeeld hiervan is deelname aan het landelijke versnellingsprogramma voor lachgas. Innovatieve voorstellen die extra financiering vragen, worden ter besluitvorming aan het bestuur voorgelegd.

3. Compensatie voor emissies die niet of nauwelijks te vermijden zijn

Voor sommige emissies geldt dat ze moeilijk te reduceren zijn zonder fundamentele systeemveranderingen of dat reductie nu nog een zeer hoog financieel commitment vraagt. Voor deze emissies verkennen we compensatiemogelijkheden, bij voorkeur in of direct verbonden aan onze eigen bedrijfsvoering. Voorbeelden zijn het benutten van restwarmte uit zuiveringsprocessen voor derden, ter vervanging van fossiele brandstoffen. Ook hier geldt dat beperkte meerkosten acceptabel zijn, maar dat voorstellen met significante kosten, grote impact of imago-risico's via een bestuurlijk besluit worden afgewogen.

Ten aanzien van emissies uit veenweidegebieden geldt dat de beleidsmatige en financiële verantwoordelijkheid primair bij de provincies ligt. Voor emissies uit oppervlaktewater ligt deze verantwoordelijkheid primair bij het waterschap. WDO Delta volgt de kaders en processen die hiervoor zijn vastgesteld en draagt actief bij vanuit haar rol als uitvoerings-, samenwerkings- en kennispartner.

4.

4.2 Circulariteit

WDODelta gebruikt grote hoeveelheden grondstoffen, zowel voor de realisatie en instandhouding van assets zoals waterzuiveringen, dijken, gemalen en stuwen, als in operationele processen, bijvoorbeeld door de inzet van hulpstoffen bij afvalwaterzuivering. Deze grondstoffen worden steeds schaarser en duurder, terwijl het waterschap er in hoge mate van afhankelijk blijft voor de uitvoering van zijn kerntaken. Circulariteit is daarom een strategische noodzaak. Het verkleint de afhankelijkheid van schaarse grondstoffen, draagt bij aan de transitie naar een toekomstbestendig waterschap en ondersteunt opgaven zoals klimaatneutraliteit en biodiversiteitsherstel. WDODelta richt zich daarbij op het verminderen van het gebruik van niet-hernieuwbare grondstoffen en de geleidelijke overgang naar circulariteit.

OPERATIONELE WBP DOELEN

J¹ WDOD gebruikt in 2030 50% minder primaire grondstoffen t.o.v. 2019.

J² WDOD werkt aan minder restafval in de bedrijfsvoering en bij vervanging van assets en bestemt reststromen (o.m. bagger, maaisel) zoveel mogelijk voor nuttig hergebruik en hoogwaardige recycling.

J³ WDOD wint waar mogelijk meer grondstoffen uit afvalwater en regelt de afzet ervan.

4.2.1 Onze rol als waterschap

De landelijke ambitie is om uiterlijk in 2050 volledig circulair te zijn. Hoewel waterschappen een relatief bescheiden aandeel hebben in het nationaal grondstoffengebruik, kunnen zij wel een belangrijke bijdrage aan de realisatie van de landelijke doelstelling leveren. Zo beschikken zij over unieke mogelijkheden om circulaire principes toe te passen in de praktijk. Denk aan de verwerking van afvalwater, het beheer van infrastructuur en het terugwinnen van waardevolle grondstoffen.

Vanuit onze rol als publieke beheerder en opdrachtgever kan WDODelta sturen op circulair ontwerp, hergebruik, grondstoffenwinning en het voorkomen van afval. Dit geldt niet alleen binnen de waterketen, maar voor al onze taken en projecten. Daarmee dragen we bij aan de nationale circulaire ambities én versterken we onze eigen toekomstbestendigheid, doordat we ook in de toekomst onze kerntaken kunnen blijven uitvoeren.

4.

Getrapte aanpak circulariteit

WDODelta volgt in de circulaire transitie de denkkaders van het Nationaal Programma Circulaire Economie (NPCE) en de R-ladder. Deze geven richting aan onze keuzes en maken duidelijk dat de volgorde van handelen bepalend is voor het resultaat. De getrapte aanpak ziet er als volgt uit:

1. Besparen van grondstoffen:

door het gebruik van grondstoffen te verminderen en de levensduur van assets en producten te verlengen, onder meer door denken vanuit functies en modulair bouwen.

2. Vervangen van grondstoffen:

door primaire grondstoffen zo veel mogelijk te vervangen door secundaire (hergebruikte) en biotische (hernieuwbare, plantaardige) grondstoffen.

3. Behouden van grondstoffen in de economie:

door afvalstromen hoogwaardig te verwerken, opnieuw in te zetten of af te zetten, zodat de waarde van grondstoffen behouden blijft.

Deze volgorde vormt het uitgangspunt voor circulair werken bij WDODelta en bepaalt hoe we keuzes maken in projecten, processen en investeringen.

4.2.2 Verminderen en langer gebruiken

Het verminderen van het gebruik van grondstoffen en langer gebruiken van producten en assets vormt de basis van onze circulaire strategie. WDODelta hanteert hierbij het principe van denk in functies: eerst bepalen wat daadwerkelijk nodig is en vervolgens zoeken naar oplossingen die zo min mogelijk grondstoffen vragen. Het verlengen van de levensduur van bestaande assets en het (modulair) ontwerpen van nieuwe assets met oog voor hergebruik zijn daarin sleutelprincipes.

Het principe van modulair bouwen vormt een belangrijke bouwsteen binnen deze strategie. Door assets flexibel en uitwisselbaar op te zetten, kan capaciteit of functionaliteit eenvoudig worden aangepast aan de actuele behoefte. Modules kunnen bovendien worden hergebruikt op andere locaties of, wanneer ze overbodig zijn, beschikbaar worden gesteld aan derden. Dit verlengt de levensduur, vergroot de restwaarde en maakt het mogelijk om investeringskosten en grondstoffengebruik verder te beperken.

Figuur 3: voorbeeld modulair bouwen.

4.

4.2.3 Substitutie

Waar het gebruik van grondstoffen noodzakelijk blijft zet WDODelta in op het vervangen van primaire grondstoffen door secundaire (gerecyclede) of biotische (hernieuwbare, plantaardige) alternatieven. Daarmee verkleinen we onze afhankelijkheid van schaarse bronnen en dragen we bij aan bredere doelen zoals klimaatneutraliteit en het verminderen van maatschappelijke kosten. Bij de inzet van biotische grondstoffen wordt zorgvuldig afgewogen of deze duurzaam zijn, zodat negatieve effecten op andere ketens en ecosystemen worden voorkomen.

4.2.4 Hoogwaardige verwerking

Afvalstromen uit beheer, onderhoud en projecten worden zoveel mogelijk opnieuw ingezet op een manier die hun waarde behoudt. WDODelta streeft ernaar materiaal- en productketens te sluiten, eerst binnen de eigen organisatie en waar mogelijk ook met ketenpartners. Door materialen hoogwaardig te verwerken of opnieuw te benutten, verkleinen we zowel onze milieubelasting als onze afhankelijkheid van grondstoffen van derden. Daarmee draagt hoogwaardige verwerking niet alleen bij aan circulariteit, maar ook aan structurele kostenbeheersing.

4.2.5 Terugwinnen van grondstoffen

Het terugwinnen van grondstoffen uit afvalwater en zuiveringsprocessen is een strategische kans. Grondstoffen zoals fosfaat, stikstof, cellulose en organisch koolstof kunnen opnieuw worden ingezet in andere ketens en zo bijdragen aan een circulaire economie. Voor WDODelta betekent dit dat afvalstromen veranderen in grondstofstromen en daardoor een positieve waarde krijgen. Dit versterkt onze rol in de regionale en nationale circulaire economie en kan op termijn ook financiële meerwaarde opleveren. Strategisch bouwen we de kennis en samenwerking op die nodig zijn om dit potentieel verantwoord en schaalbaar te benutten.

4.2.6 Water als grondstof

Water is een van de meest waardevolle grondstoffen waarover WDODelta beschikt. Door de toenemende druk op de beschikbaarheid van zoetwater wordt gezuiverd afvalwater (effluent) steeds vaker gezien als alternatieve bron. Strategisch betekent dit dat WDODelta in de toekomst gaat inzetten op hergebruik en slimme benutting van waterstromen, waarmee we bijdragen aan het verminderen van waterschaarste en de veerkracht van het watersysteem. Circulair omgaan met water ondersteunt niet alleen onze kerntaken, maar draagt ook bij aan maatschappelijke doelen zoals klimaatadaptatie en het versterken van biodiversiteit.

4.2.7 Databeheer

Inzicht in grondstoffengebruik is een randvoorwaarde voor een effectieve circulaire strategie. WDODelta ontwikkelt daarom instrumenten waarmee we systematisch vastleggen welke grondstoffen worden gebruikt, wat hun herkomst is en welke mogelijkheden er zijn voor hergebruik en recycling. Deze instrumenten bieden de basis om beter te sturen, de circulaire prestaties te monitoren en verantwoording af te leggen. Door te investeren in dataverzameling en -beheer vergroten we ons inzicht en versterken we de integrale sturing op duurzaamheid.

4.

Bestuurlijke uitgangspunten circulariteit

De bestuurlijke lijn ten aanzien van circulariteit kent een duidelijke volgorde van handelen en een aantal strategische randvoorwaarden:

1. Denkkaders als basis

WDODelta sluit aan bij de nationale kaders, waaronder het Nationaal Programma Circulaire Economie (NPCE) en de R-ladder. Deze kaders geven richting aan de keuzes die het waterschap maakt en zorgen voor samenhang met landelijke en sectorale ambities.

2. Getrapte aanpak in drie stappen

We hanteren een vaste volgorde in onze keuzes rondom circulariteit:

- ↳ Besparen van grondstoffen door vermindering van gebruik, verlenging van levensduur en toepassing van modulair bouwen.
- ↳ Vervangen van grondstoffen door waar mogelijk secundair of biotisch materiaal in te zetten.
- ↳ Behouden van grondstoffen in de economie door afvalstromen hoogwaardig te verwerken en zo veel mogelijk te benutten binnen of buiten onze organisatie.

3. Terugwinning van grondstoffen

Waar het financieel en praktisch verantwoord is, wint WDODelta grondstoffen terug uit afval(water). De afzet hiervan wordt actief georganiseerd, waarbij samenwerking met ketenpartners centraal staat. Bestuurlijke besluitvorming vindt plaats bij nieuwe toepassingen of bij investeringen die om extra middelen vragen.

4. Water als grondstof

WDODelta erkent de maatschappelijke rol die zij vervult in de beschikbaarheid van water als essentiële grondstof. Het hergebruiken en circulair benutten van waterstromen wordt strategisch gezien als bijdrage aan het tegengaan van waterschaarste, het versterken van het watersysteem en het ondersteunen van maatschappelijke doelen zoals klimaatadaptatie en biodiversiteit.

5. Databeheer als randvoorwaarde

Goed inzicht in materiaal- en grondstoffengebruik is essentieel om te kunnen sturen en monitoren. WDODelta investeert daarom in databeheer, waaronder materialenpaspoorten, zodat keuzes goed onderbouwd zijn en de voortgang in de circulaire opgave aantoonbaar wordt gemaakt.

5.

Aanpak

5.1 Middelen

5.1.1 Maatschappelijke kosten

Het realiseren van onze ambities vraagt middelen, zowel financiële middelen als personele inzet. We stellen hiervoor geen specifiek opdruk meer vast zoals eerder gehanteerd is, maar werken middels een integralere aanpak. Door de bril van toekomstbestendigheid is duurzaamheid in de werkwijze van het waterschap verankerd. Innovatieve of impactvolle zaken worden specifiek, met gedegen afwegingen, voorgesteld aan het bestuur.

Een deel van de benodigde maatregelen wordt steeds vaker als standaard beschouwd, zowel door onze eigen operatie als de betrokken marktpartijen. Deze aanpak kunnen we (verder) integreren in onze werkwijzen. Daarnaast is er een deel maatregelen met innovatief karakter, of is er verder onderzoek middels bijvoorbeeld pilots nodig om tot handelingsperspectief te komen. Deze twee investeringsactiviteiten vragen om verschillende route van financiering. Voor een duidelijke scheiding tussen deze twee categorieën hanteren we de definities zoals weergegeven in de kaders hiernaast.

Going concern: structurele uitvoering van eerder geteste maatregelen, geborgd in beleid en processen. Gevolg en borging van geleerde lessen middels pilots of toepassing van ontwikkelde handelingsperspectief middels pilots.

Going concern wordt gefinancierd via de reguliere routes. 'Meerkosten' voor toekomstbestendige uitvoering worden in kredietvoorstellen meegenomen. Het apart administreren van deze kosten is niet langer zinvol en steeds vaker lastig uitvoerbaar. Het geld dat hiervoor ten tijde van de opdruk gereserveerd was is opgenomen in de begroting bij de desbetreffende afdeling. Dit is een logische stap in de volwassenwording van de uitvoering van het beleid.

Innovatie wordt gefinancierd middels de innovatiereservering toekomstbestendigheid & duurzaamheid. Deze reservering is gebaseerd op de ingeschatte activiteiten tot en met 2030, plus een component onvoorziene activiteiten. Deze reservering is zichtbaar op de voorgenomen investeringslijst. Volgens de huidige mandatering van het programma Duurzaamheid zullen voorstellen aan het Dagelijks Bestuur worden voorgelegd. Per staande afspraak worden voorstellen met hoge impact dan wel hoog risico vanuit het Dagelijks Bestuur naar het Algemeen Bestuur doorgeleid. Innovatiekosten kunnen een exploitatiecomponent nodig hebben. De jaarlijkse begrotingsbehandeling en Individuele kredietvoorstellen zijn de voornaamste (financiële) sturingsmogelijkheden van het bestuur. Naast investeringsruimte is vanuit de watervisie jaarlijks exploitatieruimte beschikbaargesteld om kleinere onderzoeken, trainingen, vergroten van kennis, trainees, communicatieuitingen, enzovoort.

Innovatie: nieuwe ideeën, methoden of diensten die waarde creëren of bestaande situaties verbeteren. Gericht op vernieuwing, vaak met onzekerheid en zonder directe opbrengst. Intentie om te leren of handelingsperspectief te ontwikkelen. Pilots zijn altijd innovatie.

5.1.2 Waardecreatie

Dat het belang van strategische afweging breder is dan financiële effecten, wat betreft zowel de korte als de lange termijn, is eerder in dit kader onderstreept. We zoeken naar verdere mogelijkheden om de waarde van deze doelstellingen goed te borgen in onze afwegingen. Denk hierbij aan het toerekenen van financiële (rest)waarde van materialen op het moment dat keuzes over inzet worden gemaakt. Op deze manier kan de waarde van circulair werken tastbaarder worden in onze keuzes en kan beter gestuurd worden op toekomstbestendigheid.

Bij het streven naar optimaal gebruik van grondstoffen, met behoud binnen de economie, kan het waterschap op termijn ook inkomsten genereren uit de afzet van teruggewonnen materialen. Deze potentie zal worden meegewogen op het moment dat een voorstel tot winning wordt gedaan. Daaropvolgend zal, zoals dit bijvoorbeeld bij Groen Gas Echten is verlopen, worden gekeken hoe dit het beste te organiseren.

5.

5.1.3 Tempo

Het tempo waarin het waterschap duurzame maatregelen implementeert is een strategische factor in de transitie. De mate van versnelling of fasering beïnvloedt niet alleen de effectiviteit van maatregelen en de haalbaarheid van de doelstellingen, maar ook de financiële haalbaarheid, het leervermogen van de organisatie en de mogelijkheid om in te spelen op externe ontwikkelingen. Daarbij geldt dat extra financiële middelen niet automatisch leiden tot doelrealisatie, omdat ook organisatorische capaciteit, leerruimte en externe afhankelijkheden een rol spelen. Het Dagelijks Bestuur geeft invulling aan het tempo, binnen de kaders en richting die door het Algemeen Bestuur zijn vastgesteld, in het uitwerkingskader. Daarbij geldt dat het Dagelijks Bestuur verplicht is het Algemeen Bestuur te informeren over gemaakte keuzes en verantwoording af te leggen over voortgang en resultaten.

Om het juiste tempo te bepalen is het van belang om de juiste stappen op de juiste momenten te nemen. Het programma Duurzaamheid fungeert hierbij als aanjaag- en monitorprogramma. Het stimuleert om doorlopend te blijven bewegen en helpt tegelijkertijd om voortgang en impact te volgen. Zo kunnen keuzes over tempo beter worden afgestemd op actuele inzichten, externe prikkels en interne leerervaringen. Deze uitgangspunten vertalen zich in een aantal strategische aandachtspunten voor de praktijk:

Duurzaamheid als uitgangspunt bij lopende projecten. Bij aanpassingen aan onderhanden werk is duurzaam uitvoeren de standaard, in lijn met geldende wet- en regelgeving én de eigen strategische ambities van het waterschap. Waar dat leidt tot ingrijpende wijzigingen of extra kosten, wordt dit expliciet besproken en kan een bestuursvoorstel worden opgesteld. Grote of innovatieve keuzes worden op die manier bewust ingebracht voor tempo- en koersbepaling.

Eigen regie in tempo en fasering van transitie. Het waterschap heeft nu nog ruimte om zelfstandig tempo en fasering te bepalen. Naar verwachting zullen in de komende jaren wet- en regelgeving, en ook marktdynamiek (bijv. eisen in aanbestedingen of ketenstandaarden), dwingender worden.

Spreaden of versnellen: strategisch afwegen. Sommige opgaven worden in de toekomst duurder bij uitstel, zoals bij verwachte stijgingen in CO₂-beprijzing of grondstofschaarste. Andere oplossingen zullen juist goedkoper en breder beschikbaar worden door opschaling of standaardisering van innovaties. Het gewenste tempo is dus mede afhankelijk van de strategische timing per onderwerp.

Toenemende meerkosten richting eindfase. Naarmate de transitie vordert neemt de kans toe dat het realiseren van de laatste procentpunten emissiereductie of circulariteit disproportioneel meer zal kosten. Deze effecten moeten tijdig worden onderkend en meegewogen in het bepalen van tempo, fasering en prioritering.

Tempo bepaalt ook leer- en adapteruimte. Een te hoog tempo kan ten koste gaan van leervermogen, evaluatiecycli en draagvlak. Anderzijds kan te veel vertraging leiden tot gemiste kansen, motivatie afname of externe druk. Balans is dus nodig tussen voortgang en wendbaarheid.

5.

5.2 Monitoring en evaluatie

5.2.1 Monitoring voortgang

De voortgang van het programma Duurzaamheid wordt cyclisch gemonitord om de impact van het programmabeleid zichtbaar te maken. Hierbij wordt nadrukkelijk gekeken naar zowel de voortgang op activiteiten als op de doelstellingen. Door deze aanpak ontstaat een actueel beeld van de duurzaamheidsprestaties van het waterschap en kan worden bijgestuurd indien nodig. De rapportage is gelaagd en sluit aan bij de structuur van de organisatie:

- ↳ Op uitvoerend niveau worden voortgangsrapportages benut om operationele processen (inspanningen) bij te sturen;
- ↳ Op tactisch niveau worden knelpunten gesignaleerd zodat programmamanagement en afdelingshoofden hun sturing kunnen optimaliseren of aanpassen waar nodig; en
- ↳ Op strategisch niveau ontvangt het bestuur periodieke voortgangsrapportages die inzicht geven in de prognose van het behalen van de lange termijn doelen.

In lijn met het rekenkameronderzoek 'Energie in balans' versterken we de monitorings- en informeringslijn richting het Algemeen Bestuur, zodat de voortgang op duurzaamheidsdoelen structureel en transparant wordt ingebracht in de bestuurlijke besluitvorming.

5.2.2 Evaluatietermijn van het programma Duurzaamheid

De evaluatie van het beleidskader Duurzaamheid wordt afgestemd op herijkingscyclus van het Waterbeheerprogramma die gepland staat in 2030. Deze koppeling zorgt voor inhoudelijke en bestuurlijke samenhang. Door beide cycli met elkaar te verbinden, ontstaat er een geïntegreerde beleidsaanpak waarbij resultaten, leerervaringen en koerswijzigingen op het juiste moment kunnen worden ingebracht in de bredere strategie van het waterschap. Voor het programma Duurzaamheid geldt dat de eerstvolgende evaluatie en actualisatie van het kader daarom plaats zal vinden na het vaststellen van het nieuw op te stellen waterbeheerprogramma 2028-2034.

5.2.3 Externe verantwoording

Duurzaamheid raakt steeds nadrukkelijker aan de maatschappelijke legitimiteit van publieke organisaties. Ook voor waterschappen groeit de verwachting om op transparante en navolgbare wijze te rapporteren over ambities, voortgang en de effecten van het gevoerde beleid. Daarbij ontstaan steeds meer externe kaders en standaarden, zoals de Europese en nationale rapportages verplichtingen, die richting geven aan de wijze van verslaglegging.

Voor WDO Delta geldt dat externe rapportage geen doel op zich is, maar ondersteunend kan zijn aan het realiseren van eigen duurzaamheidsdoelen. Daar waar we duidelijke verplichtingen of afspraken hebben (bijvoorbeeld de Klimaatmonitor van de Unie van Waterschappen) nemen we deel. Door de eigen systematiek van het programma Duurzaamheid waar mogelijk te laten aansluiten bij externe kaders, ontstaat samenhang tussen interne strategische sturingsfilosofie en externe verantwoording. Daarbij behouden we ruimte om eigen accenten te leggen en keuzes te maken die passen bij onze regionale context en gestelde ambities. Transparantie helpt het waterschap om vertrouwen vanuit de samenleving te versterken, belangen en dilemma's bespreekbaar te maken en zo samenwerking aan de gezamenlijke duurzaamheidsopgave te bevorderen.

5.

Bestuurlijke uitgangspunten bij de aanpak van het programma Duurzaamheid

De bestuurlijke richting voor de aanpak van het programma Duurzaamheid kent de volgende uitgangspunten:

1. Financieringsroutes afgestemd op het karakter van de activiteit.

Activiteiten die passen binnen de reguliere werkwijze en voortkomen uit eerder ontwikkelde handelingsperspectieven worden gefinancierd via de reguliere begrotings- en kredietroutes (going concern). Innovatieve activiteiten die gericht zijn op leren, ontwikkelen of verkennen van nieuw handelingsperspectief worden gefinancierd vanuit de innovatiereservering voor toekomstbestendigheid en duurzaamheid. Voor beide routes geldt dat voorstellen conform het mandaat aan het bestuur worden voorgelegd.

2. Waardecreatie meenemen in afwegingen.

Bij investeringskeuzes wordt nadrukkelijk gekeken naar de financiële en maatschappelijke waarde van grondstoffen. Dit geldt zowel voor de (rest) waarde van materialen bij circulair werken als voor de opbrengsten uit grondstofwinning. Waar mogelijk worden financiële prikkels benut om duurzaam gedrag te stimuleren en de strategische positie van WDOdelta in de circulaire economie te versterken.

3. Tempo als strategische factor.

Het tempo waarin maatregelen worden ingevoerd, wordt bewust afgestemd op de effectiviteit, financiële haalbaarheid, het leervermogen van de organisatie en externe ontwikkelingen. Daarbij geldt dat extra financiële middelen niet automatisch leiden tot doelrealisatie: tempo is afhankelijk van een zorgvuldige timing en de beschikbare uitvoeringscapaciteit.

4. Cyclische monitoring en bestuurlijke verantwoording.

De voortgang van het programma Duurzaamheid wordt cyclisch gemonitord, met nadruk op zowel activiteiten als doelstellingen. De monitoringslijn richting het Algemeen Bestuur wordt versterkt, in lijn met de aanbevelingen uit het rekenkameronderzoek 'energie in balans', zodat het bestuur structureel en transparant zicht houdt op de voortgang en waar nodig kan bijsturen.

5. Externe verantwoording als middel, niet als doel.

WDOdelta neemt deel aan externe rapportages en volgt wettelijke verplichtingen, zoals de Klimaatmonitor van de Unie van Waterschappen. Waar mogelijk wordt de eigen systematiek van het programma Duurzaamheid gekoppeld aan externe kaders.

